

РЕЦЕНЗИЯ

От проф. д-р Величка Иванова Милина,
Военна академия “Георги. С. Раковски”,
професионални направления:

3.3. Политически науки и 9.1. Национална сигурност

Относно: дисертационен труд за присъждане на научната степен “доктор”
в професионално направление 3.3 Политически науки, докторска
програма “Политология”

Автор на дисертационния труд: Петър Димитров Павлов, докторант на
самостоятелна подготовка в катедра “Администрация и управление”
при факултет “Социални, стопански и компютърни науки”, ВСУ
“Черноризец Храбър”

Тема на дисертационния труд:

СОЦИАЛНА ПОЛИТИКА И ОБРАЗОВАТЕЛНИ ПРАКТИКИ
ЗА ХОРАТА СЪС СПЕЦИАЛНИ ОБРАЗОВАТЕЛНИ
ПОТРЕБНОСТИ

Основание за представяне на рецензията: участие в състава на научното
жури определено със заповед на Ректора на ВСУ “Черноризец
Храбър” № 766 от 26.10.2023 г.

1. Актуалност и значимост на разработвания научен проблем

Преодоляването на ограничените възможности за социална
адаптация, образование и трудова заетост на хората в неравностойно

положение е предмет на политики от десетилетия, но днес повече от всякога има реални шансове тези цели да бъдат постигнати в нарастващи параметри. Факторите са основно два: (1) приемането, като основна, на философията на приобщаващото (инклузивното) обучение на децата (хората) с увреждания и (2) на практика безграничните (непрекъснато развиващите се) възможности за имплементиране на информационно-комуникационните технологии (ИКТ) в процеса на обучение, за междуличностна комуникация и в трудовата дейност.

Споделям оценката на докторанта, че на фона на тези модерни тенденции, България е една от страните в ЕС, в които за хората с увреждания не се развиват възможности за социално включване и заетост. Все още предстои изграждането на инфраструктурата (включително технологичната) на приобщаващото образование, формирането на нови способности и умения у преподавателите, създаването на нови програми и среда за учебния процес и др.

В този контекст, в дисертационния труд на Петър Павлов е направен анализ на политики и добри практики, идентифицирани и структурирани са предизвикателства пред социалното включване на хора с увреждане, предложени са обосновани решения за тяхното преодоляване.

Ето защо, представената за оценка докторска работа, безспорно е особено актуална и с нарастваща значимост в контекста на ценностите на хуманизма, на политическата демокрация и на актуалните предизвикателства в изследваната сфера у нас.

2. Обща характеристика и структура на дисертационния труд

Представеният дисертационен труд е завършено, самостоятелно проведено научно изследване, което има сложен интердисциплинарен характер и убедително представя своя автор като притежаващ висока

ерудиция, дълбоки познания и значим практически опит по темата социална политика и образователни практики за хората с увреждания

Работата е с обем от 182 страници, от които 174 – основен текст. Изложението е сполучливо онагледено с 4 фигури, които допринасят за по-убедителното възприемане на резултатите от анализа.

Библиографският списък включва 110 източника на български и английски езици. Всички те са реално използвани и цитирани в текста на дисертацията, което дава възможност да се отличи авторския принос по темата. Броят на библиографските цитирания, на разнородна по характер експертна литература, включително сериозна документална база, е 226.

Избраната структура от три основни глави, е удачна и позволява пълноценно (в рамките на зададените ограничения) разкриване съдържанието на темата. Докторатът съдържа и задължителните увод, заключение, списък на използваната литература.

Обектът на изследването, определен като “доставчиците на услуги за хора с увреждане”, коректно е разписан като основен и подобекти, заради многоизмерното му съдържание и различните качествени характеристики.

Предметът на изследването е организиран около два фокуса – (1) ефективност на социалните политики и (2) използване на инструментариума на ИКТ за постигане целите на пълноценна реализация и социална интеграция на хората с увреждания. Така маркираното изследователското поле и седемте предметно формулирани основни задачи, предпоставят успешно постигане на целта на работата - “да се проучат възможностите за интегриране и приобщаване на хора в неравностойно положение, според потребностите им и да се улесни социалното им включване в учебна среда, чрез ИКТ”.

Специално отбелязвам, че още на етапа на концептуализиране, чрез

формулирането на целта и задачите, Петър Павлов е предположил практико-приложната насоченост, като водеща в своето изследване.

Съдържанието на основните глави е подчинено на обща логика, зададена от последователното решаване на основните изследователски задачи.

В първа глава “Политики и стандарти на социалните услуги за трудова заетост” е демонстрирано много добро познаване и разбиране на политическата и нормативната европейска и национална рамка на изследвания проблем. Представени са основните параметри на актуални, политики и програми.

В тази част на изложението като постижения на анализа определям:

- Дефинирането на релацията: бедност при хора с увреждания - ограничен достъп до пазара на труда.
- Акцентирането върху мащабите и идентифицирането на предизвикателствата пред социалното включване на децата и младежите с увреждания.
- Направените оценки и формулираните препоръки по темата за достъпа до социални услуги на мигрантите-бежанци с увреждания.

Във втора глава “Предизвикателствата в жизнената среда на хора в неравностойно положение” са структурирани основните принципи на политиките на дългосрочна грижа за хората в неравностойно положение. Тук като постигнати резултати отбелязвам:

- Определянето и обосноваването на трудовата заетост на хората с увреждания като основен и ефективен инструмент в политиките за дългосрочна грижа и устойчивост.

- Представянето на базата на метода “case study” на добри практики на предоставяне на социални услуги на хората с увреждания в Уелс, като са показани различни модели на управление на този процес: през местното политическо управление; през публично-частното партньорство; през социални организации. Дефинирани са принципите и подходите на тези практики, направени са изводи и оценки за тяхната ефективност и приложимост.

- Направеният много добър, качествен съпоставителен анализ на практиките на приобщаващо образование на деца със специални образователни потребности в пет страни - Белгия, Португалия, Австрия, Франция, Финландия. Подробно са представени еволюцията, структурата, съдържанието, начините на финансиране и управление на отделните модели. Дефинирани са различията на фона на налагащата се като обща ценност и цел – все повече приобщаващо образование за създаване на равни възможности за всяко дете.

- Дефинирането на “социалната иновация” като новата парадигма на социалните политики в ЕС и разкриването на съдържанието на този феномен.

В трета глава “Предизвикателствата на приобщаващото образование в България” са постигнати най значимите практико-приложни резултати в изследването. В нея, тези предизвикателства са идентифицирани, осмислени и структурирани. На базата на компетентен и критичен анализ на съществуващите практики, убедително са формулирани и аргументирани конкретни предложения за политики и практики, целящи преодоляването на констатираното в изследването сериозно изоставане на нашата страна в образователната подкрепа на лицата с увреждания.

Основен изследователски фокус са възможностите и

предизвикателствата пред използването на ИКТ за целите на приобщаващото образование. Тук специално откроявам формулираните от докторанта основни проблемни области: достъпност на ИКТ; усъвършенстване на уменията на хората с увреждания за използване на ИКТ; облекчаване работата на обучаващите в центровете за професионално обучение; систематизиране на информацията за съществуващите стандарти за достъпност на хардуерните устройства и софтуерните пакети, със специално внимание към уеб инструментите, които подпомагат дистанционното обучение.

В поредицата сериозни практико-приложни постижения, в тази част на изложението, откроявам:

- Идентифицирането и дефинирането на бариерите за работа с ИКТ на хората с различни групи увреждания.
- Дефинираните 10 препоръки за подобряване на преподаването и ученето на лицата със специални образователни потребности (СОП) във ВУЗ. Детайлното оценяване на дистанционното обучение за целите на приобщаващото образование.
- Убедителното аргументиране на многостранните положителни ефекти, в епохата на цифрова трансформация, от сътрудничеството в ЕС за подпомагане обучението на лицата със СОП.

Като резултат от последователното и пълноценно решаване на основните задачи, авторската теза е потвърдена, а целта на дисертационния труд – убедително постигната, за което безспорно са допринесли и адекватно използваните, разнообразни изследователски методи и подходи.

3. Оценка на научните и научно-приложни приноси в дисертационния труд

Споделям самооценката на Петър Павлов, че работата му има характера на достоен принос към постигането на социална кохезия сред лицата със СОП. По моя оценка, формулираните от докторанта четири научно - приложни приноса далеч не отразяват пълноценно действително постигнатите научни и приложни резултати в изследването. Като най-значими, основно заради високия им практико-приложен потенциал, определям следните постижения в работата:

- Направеният качествен критичен анализ на актуалните национални и европейски политики и норми по темата на изследването.
- Аргументираните оценки и формулираните препоръки по темата за достъпа до социални услуги на мигрантите-бежанци с увреждания.
- Идентифицирането на европейски “добри практики” с потенциал за приложимост у нас в предоставянето на социални услуги и приобщаващо образование на хора с увреждания.
- Структурирането на възможностите и предизвикателствата пред използването на ИКТ за целите на приобщаващото образование на хората със специални образователни потребности.
- Предметно формулираните препоръки за използването на нови обучителни методи и адаптирани технологии за хора със СОП в реална среда.
- Създадените обучителни продукти, като модифицирани учебни материали, изградената виртуална учебна среда за реално включване на хората със СОП в процеса на обучение.

Личният принос на докторанта в получаването на резултатите в

дисертационния труд е ясно и точно оценен. Приемам, че изброените по-горе научни постижения са негово дело.

За безспорните постижения в работата на Петър Павлов, без съмнение, е допринесла неговата дългогодишна практическа ангажираност с проблемите на социалното включване на хората с увреждания. Освен с висока експертност, тезите са защитени и с подчертано лично отношение, което високо оценявам.

4. Оценка на публикациите по дисертацията

Важна част от получените в дисертационния труд резултати са представени в три научни публикации (2018, 2019, 2023 година), което е осигурило необходимата публичност на постиженията и приносите в изследването.

5. Становище относно наличието или липсата на плагиатство

В рамките на моите компетенции и достъпните ми източници не установявам плагиатство в представените публикации.

Не ми е известно в хода на процедурата да са получавани неанонимни и мотивирани писмени сигнали за плагиатство.

6. Оценка за автореферата

Представеният автореферат съответства на изискванията и отразява основните тези, направените изводи и научните постижения в дисертационния труд.

7. Критични бележки и препоръки

Основните ми критични бележки се отнасят до увода, който на места се разминава с изискванията и общоприетите стандарти за неговото съдържание. Така например:

- Не на място тук присъстват, например “класификация на социалната дейност” или представените (на 4 страници) дейности и цели

на трите неправителствени организации (Европейската асоциация на доставчиците на услуги за хора с увреждания – EASPD; Национален алианс за социална отговорност и Агенция за социално развитие “Вижън”), чиито политики основно са предмет на анализ в изложението.

- Два пъти и по-различен начин е дефиниран основният обект на изследване (“доставчиците на услуги за хора с увреждания” и “образователните потребности на хората в неравностойно положение”).

- Като “субекти на изследването” ?! са определени EASPD, НАСО, Агенция за социално развитие “Вижън”.

Друга бележка, която има може би технически характер, е буквално повтарящ се текст (на страници 131 -132 и 141-142 от дисертация), в който се изброяват ограниченията в използването на ИКТ за хора с увреждания и препоръките за подобряване на обучението на лица със СОП.

Препоръката ми е за изводи към основните глави и общи изводи от изследването, които биха открили постигнатите резултати.

8. Заключение

Представеният дисертационен труд отговаря на изискванията на Закона за развитието на академичния състав в Република България и Правилника за неговото прилагане за получаване на научната степен “доктор”.

Като оценявам достойнствата на постигнатото, давам положителна оценка на дисертационния труд на тема “Социална политика и образователни практики за хората със специални образователни потребности” и изказвам съгласието си на Петър Димитров Павлов да бъде присъдена научната степен “доктор” в професионално направление 3.3 Политически науки, докторска програма “Политология”.

ноември 2023